

LEADER Pristup

Osnovna uputstva

Europe Direct je služba koja vam pomaže da dobijete odgovore na pitanja koja se odnose na Evropsku Zajednicu

besplatni telefon
+ 800 6 7 8 9 10 11

(*) neki mobilni operateri ne dozvoljavaju pozive na 00 800 brojeve, ili naplaćuju ove pozive

Tekst ove publikacije je napravljen za informacione svrhe i nije pravno obavezujući.

Fotografije su vlasništvo Evropske Komisije osim ako nije drugačije naznačeno.

Veliki deo dodatnih informacija o Evropskoj Uniji je dostupan na Internetu.
Informacijama se može pristupiti preko evropskog servera (<http://europa.eu>).

Kataloški podaci se nalaze na kraju ove publikacije.

Luksemburg: Kancelarija za Službene publikacije Evropske Zajednice, 2006

ISBN 92-79-02044-7
© Evropska Zajednica 2006
Kopiranje je dozvoljeno ako se pokazuje izvor.

Štampano u Belgiji

ŠTAMPANO NA BELOM NE-HLORIRANOM PAPIRU

Leader pristup: osnovna upustva

Svrha ovog dokumenta

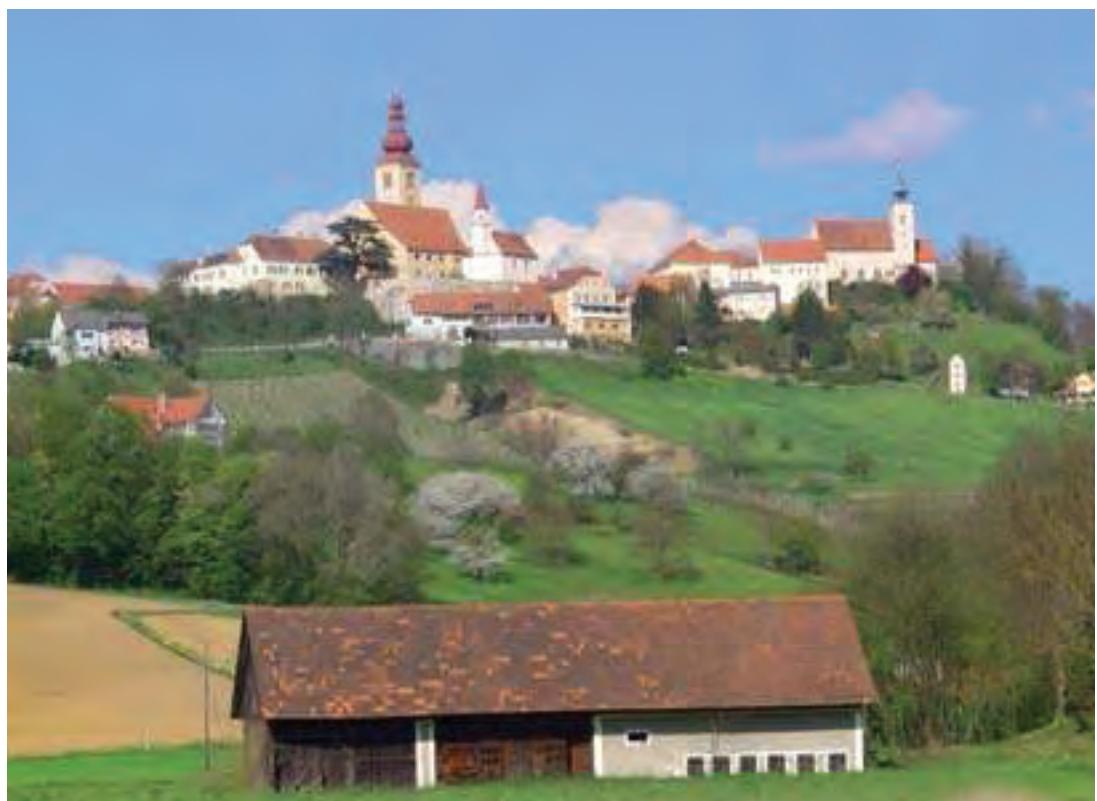
Ovaj dokument predstavlja pristup Leader, i objašnjava kako se može primeniti za razvoj ruralnih zajednica. Takođe, određuje neke osnovne informacije o tome kako ga treba sprovesti na lokalnom nivou, kao sastavni deo politike Evropske Zajednice (EZ) za ruralni razvoj. To obuhvata:

- opis Leader koncepta;
- ključne karakteristike Leader pristpa;
- osnovna objašnjenja kako se Leader pristup primenjuje na terenu;
- ključne tačke za kontakt za dobijanje dodatnih informacija.

Upućen je ruralnim akterima čiji je interes uređivanje ili učestvovanje u lokalnim ruralnim razvojnim inicijativama. Oni mogu biti administratori na državnom, regionalnom ili lokalnom nivou, poljoprivrednici ili drugi aktivni članovi ruralne zajednice – svi imaju potencijalnu ulogu u Leader-u.

Naš cilj je da objasnimo donosiocima odluka i rukovodiocima programa, posebno u novim i potencijalnim državama članicama u budućnosti, šta je Leader i kako ga primeniti u praksi. Takođe želimo da pokažemo ruralnim zajednicama u EU da im Leader pristup pruža mogućnost da preduzmu inicijativu, i da aktivno učestvuju u ruralnim razvojnim programima u njihovom lokalnom okruženju (i da iskoriste finansijsku podršku koja dolazi sa ovim).

Ovaj dokument predstavlja jedan uvodni vodič koji je „lagan za čitanje“. On ne zadire u svaki aspekt istorije Leader inicijative, niti u uredbe i administrativne procedure koje su sa njim povezane. Informacije o ovim aspektima, mogu biti pronađene na drugim mestima (neki kontakti za informacije se nalaze u ovom dokumentu).

SADRZAJ

1.	Leader pristup ruralnom razvoju: šta je to?	str	5
2.	Sedam ključnih karakteristika Leader pristupa	str	8
3.	Sprovođenje Leader-a na lokalnom nivou	str	15
4.	Leader u budućnosti: usmeravanje glavnog toka	str	17
5.	Tačke za kontakt za informacije u budućnosti	str	18
6.	Primeri Leader u praksi	str	20

1. Leader pristup u ruralnom razvoju: šta je to?

Politika ruralnog razvoja je komponenta sve je značajnija komponenta Zajedničke poljoprivredne politike (CAP). Ona promoviše održivi razvoj u Evropskim ruralnim oblastima, koji se odnosi na ekonomsku, socijalnu i pitanja životne sredine. Više od polovine stanovnika EU živi u ruralnim oblastima, koje obuhvataju 90% teritorije EU¹. Leader je inovativni pristup unutar politike ruralnog razvoja EU-a.

Skraćenica Leader znači 'Veze između akcija ruralnog razvoja'². Kao što samo ime govori, to je metoda za mobilizaciju i ostvarivanje ruralnog razvoja u lokalnim ruralnim zajednicama, pre nego utvrđen paket mera koje treba sprovesti. Dosadašnja iskustva su pokazala da Leader može napraviti pravu razliku u svakodnevnom životu ljudi u ruralnim oblastima. On može imati važnu ulogu u podsticanju inovativnih odgovora na stare i nove ruralne probleme, i postati na neki način „laboratorija“ za izgradnju lokalnih sposobnosti i za testiranje u praksi novih načina za ispunjavanje potreba ruralnih zajedница. Zahvaljujući Leader-u generisani su dragoceni rezultati u mnogim ruralnim oblastima u 15³ država članica EU-a, koji mogu imati značajnu ulogu u pomaganju ruralnim oblastima u novim i budućim državama članicama EU-a u prilagođavanju promenama današnjice.

Od kada je započet 1991-e, Leader je obezbedio lokalnim ruralnim zajednicama u EU instrumente za igranje aktivne uloge u oblikovanju sopstvene budućnosti. Vremenem se razvijao, zajedno sa ostatkom CAP-om. Informacije dobijene iz evaluacija i od ruralnih nosioca, govore da je Leader pristup instrument dobro funkcioniše, u dosta različitim situacijama i tipovima oblasti, stoga omogućava prilagođavanje kreiranja ruralne politike ekstremnim raznolikostima u potrebama ruralnih oblasti. Zbog ovih razloga, postao je sastavni deo ruralne razvojne politike. Podsticanjem lokalnog učestvovanja u pravljenju i sprovođenju održivih razvojnih strategija, Leader pristup može postati dragoceno sredstvo buduće ruralne politike.

Za programski period 2007–13, Leader više neće biti zasebni program, već će biti integriran, prožimati (usmeren u glavni tok 'mainstreamed') sve nacionalne/regionalne ruralne razvojne programe. Ovo otvara nove mogućnosti za primenu Lider pristupa u daleko većem obimu i na širem prostoru aktivnosti ruralnog razvoja.

Leader podstiče ruralne teritorije da istraže nove puteve da postanu ili ostanu konkurentne, da naprave najbolje iskoriste raspoloživa sredstva i da prevaziđu izazove sa kojima se mogu suočiti, kao što je starenje stanovništva, nizak stepen pružanja usluga, ili nedostatak mogućnosti za zapošljavanje. Na ovaj način, Leader doprinosi poboljšanju kvaliteta života u ruralnim oblastima, i to kako za porodice farmera, tako i šire za stanovnike ruralnih oblasti. Koristi se kompletним, holističkim pristupom koji se odnosi na probleme ruralnih područja. Prepoznaće na primer, da konkurentnost u proizvodnji hrane, posedovanje atraktivne životne sredine i stvaranje mogućnosti za rad za lokalno stanovništvo, aspekti ruralnog života koji se međusobno podržavaju, koji zahtevaju posebne veštine, odgovarajuće tehnologije i usluge, koje moraju biti obuhvaćene kao koherentni, usklađeni paket i sa odgovarajuće skrojenim merama politike.

Od kada je lansirana 1991, Leader inicijativa je radila na obezbeđivanju ruralnih zajednica EU, metodama za uključivanje lokalnih partnera u upravljanju budućim razvojem njihove oblasti. Leader pristup je privukao veliki interes unutar EU i mnogo šire. Na njega se ugledalo daleko više zainteresovanih od samog kruga korisnika Leader programa. Interes koji je Leader izazivao često je imao uticaja na nacionalne, regionalne i lokalne administracije i politike koje su imale sopstvene kapacitete da se doatknu razvojnih problema kroz nove oblike partnerstava i sa njima povezanih aktivnosti.

Leader dopunjuje druge Evropske i nacionalne programe. Na primer, Leader akcije mogu aktivirati i mobilisati lokalne resurse, podrškom pripremnih razvojnih projekata (kao što su dijagnostičke studije i studije izvodljivosti ili lokalna izgradnja kapaciteta) koji će poboljšati mogućnosti ovih oblasti da pristupe i koriste ne samo fondove Leader-a nego i druge izvore za finansiranje njihovog razvoja (na primer, širi kontekst EU i nacionalnih ruralnih i regionalnih razvojnih programa). Leader takođe pomaže sektorima i kategorijama korisnika, koji često ne dobijaju nikakvu podršku, ili je ona ograničena, u okviru drugih programa, koji su aktivni u ruralnim područjima, kao što su kulturne aktivnosti, poboljšanje prirodnog okruženja, rehabilitacija arhitekture i zgrada koje su deo kulturnog nasleđa, ruralni turizam, poboljšanje veza između proizvođača i potrošača, itd.

Leader ohrabruje socijalno-ekonomske učesnike na zajednički rad, da proizvode robu i usluge, koje stvaraju maksimalnu dodatu vrednost u njihovoj lokalnim oblastima.

¹ u EU sastavljene od 25 zemalja članica (EU-25)

² na francuskom, *Liaison entre actions de développement rural*

³ EU sastavljena od 15 zemalja članice, pre proširenja na 25 zemlje članice u Maju 2004. godine

Kratka istorija Leader-a

Leader je lansiran 1991-e sa ciljem poboljšanja razvojnih potencijala u ruralnim oblastima kroz povlačenje lokalnih inicijativa i veština, promovišući sticanje tehničkog znanja o lokalnom integrisanom razvoju, i šireći ovo tehničko znanje u druga ruralna područja.

(a) Leader je deo šire politike ruralnog razvoja EU

Težnje Leader-a su u skladu sa težnjama sveobuhvatne politike ruralnog razvoja EU. CAP u svom razvoju uzima u obzir raznolikost ruralnih oblasti i predela, bogate lokalne identitete i povećava vrednost uloga društva u visoki kvalitet prirodnog okruženja. Ono je prepoznato kao glavna vrednost ruralnih oblasti EU.

(b) Priča o Leader-u

Do 1990 probani su različiti pristupi ruralnom razvoju. svi su oni bili tipično sektorski, i uglavnom su bili usresređeni na farmere, kako bi se ohrabrike strukturne prome u okviru poljoprivrede. Korišćeni pristupi „s vrha naniže“, sa šemama podrške o kojima se odlučivalo na nacionalnom ili regionalnom nivou. Lokalni akteri nisu uvek bili podsticani da stiću veštine koje bi im omogućile da postanu arhitekte sopstvene budućnosti i svojim oblastima.

Pristup koji se zasniva na oblasti i pristupu ‘odozdo naviše’, koji uključuje lokalne zajednice i dodavanje vrednosti na lokalne resurse, postepeno će biti viđen kao novi način za stvaranje radnih mesta i poslova u ruralnim oblastima. Leader je započet na eksperimentalni način, spajajući, na lokalnom nivou, različite projekte i ideje, aktere i resurse. Dokazano je da je idealni instrument za testiranje kako proširiti mogućnosti za ruralne oblasti.

Udeo teritorija EU u kojima je Leader pristup korišten, broj Leader grupa i količina sredstava koja je dodeljena aktivnostima u tipu Leader pristupa značajno je povećan od kada je Leader lansiran 1991-e godine.

(c) Kontekst politike: od pilot inicijative do usmerivanja glavnog toka

U smislu politike, Leader je predstavljen kao „Inicijativa zajednice“ koja je finansirana Strukturanim fondovima EU. Postojale su tri generacije Leader-a: Leader I (1991–93), Leader II (1994–99) i Leader+ (2000–06). Tokom ovog perioda, države članice i regioni su imale samostalne Leader programe, koji su zasebno finansirani sredstvima odvojenim na nivou EU. Od 2007 pa nadalje, Leader pristup će biti integriran (“mainstreamed”) unutar sveobuhvatne ruralne razvojne politike EU. Ovo znači da će Leader biti uključen u nacionalne i regionalne opšte ruralne razvojne programe, koje će podržati EU, zajedno sa spektrom drugih ruralnih razvojnih osovina. Finansiranje Leader osovine od 2007-e će doći iz opštih finansijskih koverata, koje će primiti svaka država članica od strane EU, pod novim Evropskim poljoprivrednim fondom za ruralni razvoj (EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development) za podršku ruralnom razvoju.

LEADER inicijativa	Broj lokalnih akcionalih grupa	Oblast koja je obuhvaćena	EU finansiranje
LEADER I	217	367 000 km ²	EUR 442 miliona EUR
LEADER II	906	1 375 144 km ²	EUR 1 755 miliona EUR
LEADER +	893	1 577 386 km ²	EUR 2 105 miliona EUR

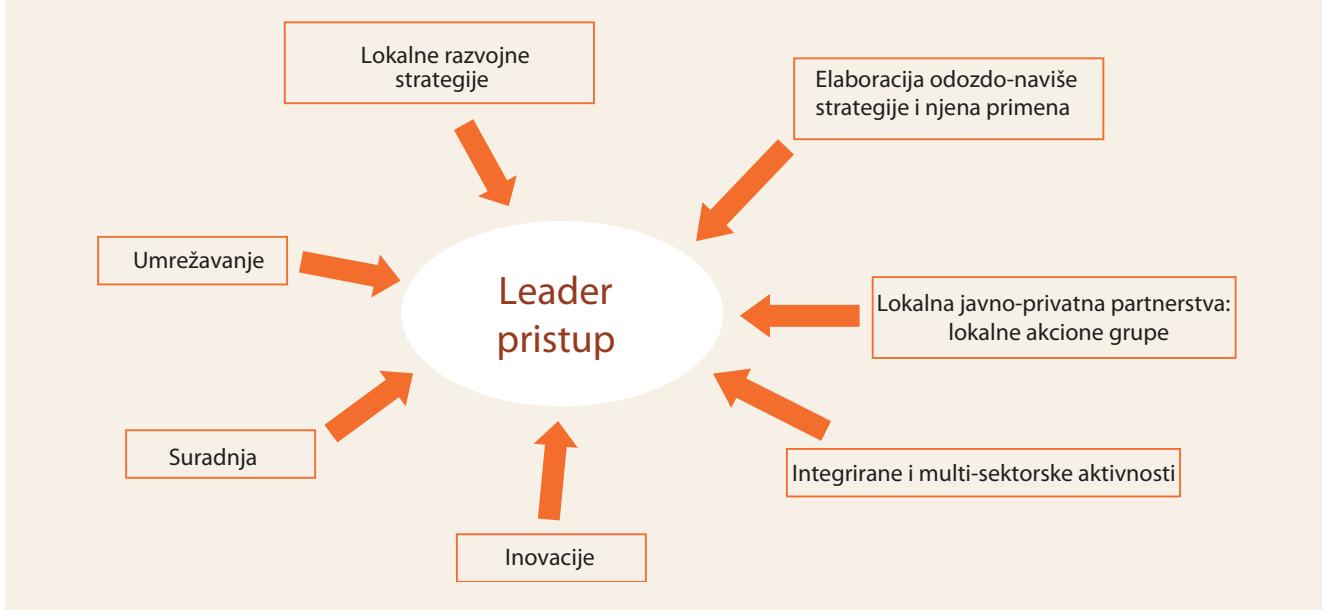
2. Sedam ključnih osobina pristupa Leader

Koncept Leader

Glavni koncept, koji stoji iza pristupa Leader, je da su, imajući u vidu raznolikost ruralnih oblasti u Evropi, razvojne strategije efikasnije i uspešnije ukoliko su donešene i sprovedene na lokalnom nivou od strane lokalnih aktera, uz pratnju jasnih i transparentnih procedura, uz podršku relevantnih javnih administracija i uz neophodnu tehničku pomoć za prenošenje dobre prakse.

Razlika između Leader-a i drugih, tradicionalnijih mera ruralne politike, je to da ova navodi „kako“ postupati, radije nego „šta“ treba uraditi. Sedam ključnih osobina sumiraju Leader pristup. One su ovde opisane zasebno, ali je neophodno smatrati ih za skup alata. Svaka osobina se dopunjuje i ima pozitivnu interakciju sa drugim, tokom celog procesa njihovog sprovođenja, sa dugoročnim efektima na dinamiku u ruralnim oblastima i njihov kapacitet za rešavanje sopstvenih problema.

Sedam ključnih osobina

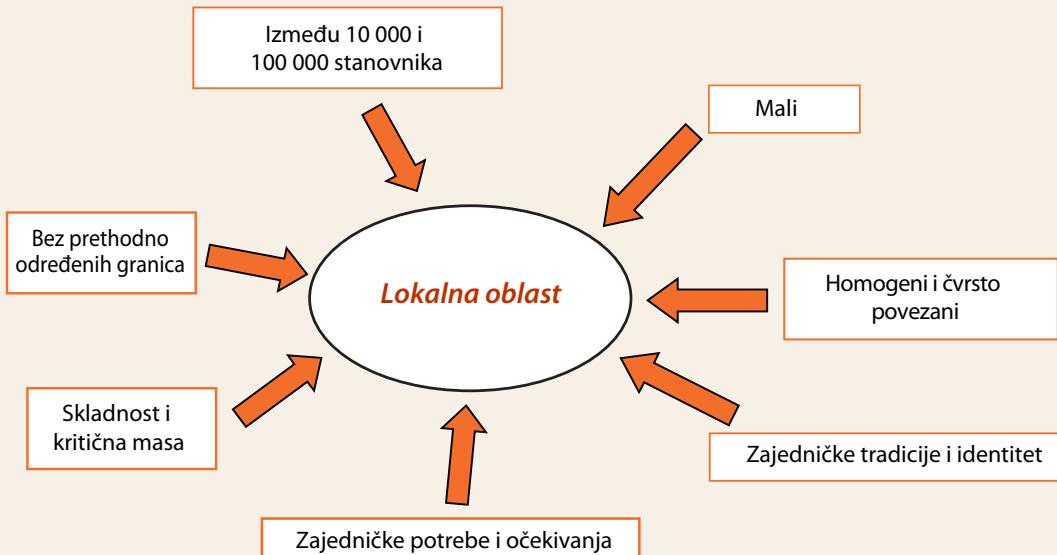

Osobina 1: Lokalne razvojne strategij zasnovane na oblastima

Pristup zasnovan na jednoj oblasti, uzima male, homogene, socijalno koherentne teritorije, koje se često karakterišu zajedničkom tradicijama, lokalnim identitetom, sa osećajem pripadnosti ili zajedničkim potrebama i očekivanjima, kao ciljane oblast za sprovođenje politike. Imajući takvu oblast kao referencu, omogućava prepoznavanje lokalnih prednosti i slabosti, pretnji i prilika, unutrašnjih potencijala i identifikaciju glavnih uskih grla za održivi razvoj. Zasnovano na oblastima u osnovi predstavlja lokalno.

Ovakav pristup ima šanse da bolje funkcioniše nego drugi pristupi, jer dozvoljava da akcija bude prilagođena, skrojena preciznije kako bi odgovarala stvarnim potrebama i lokalnim komparativnim prednostima. Odabранa oblast mora imati dovoljan nivo koherencnosti i kritičnu masu u smislu ljudskih, finansijskih i ekonomskih resursa, da bi održivost lokalnih razvojnih strategija bila podržana. Pri tome, ne mora da odgovara prethodno utvrđenim administrativnim granicama.

Teritorijalni pristup

Definicija „lokalne oblasti“ niti je univerzalna ni statična. Naprotiv, ona se razvija i menja sa širim ekonomskim i socijalnim promena, ulogom farme, menadžmentom zemljišta i brigom za životnu sredinu, kao i opštim viđenjem ruralnih oblasti.

Osobina 2: Pristup odozdo -naviše

Pristup odozdo-naviše znači, da lokalni učesnici umaju učešća u donošenju odluka o strategiji i u selekciji prioriteta, koje treba slediti u njihovim lokalnim područjima. Iskustva su pokazala da pristup odozdo-naviše ne treba biti razmatran kao alternativni ili kao suprotnost pristupima odozgo-naniže, sa nivoa nacionalnih i/ili regionalnih organa, većradije kao kombinaciju i međusobnu povezanost sa njima, kako bi se postigli bolji sveukupni rezultati.

Od sedam osobina Leader-a najkarakterističniji je pristup odozdo-naviše. Prateći ovaj pristup, ruralne politike bi trebalo napraviti i sprovoditi na način koji je najprilagodljiviji potrebama zajednica kojima služe. Jedan od načina da se ovo obezbedi je pozivanje lokalnih nosioca da preuzmu vođstvo i učestvuju. Ovoga su se pridržavale EU od 15 i od 25 država članica, ali je jednako važno i za zemlje koje teže članstvu u EU, gde postoje strukturalni problemi u poljoprivredi i puno mogućnosti za poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima.

Angažovanje lokalnih aktera podrazumeva uopšteno, stanovništvo ekonomski i socijalne interesne grupe i predstavnike javnih i privatnih institucija. Izgradnja kapaciteta je esencijalna komponenta pristupa odozdo-naviše, uključujući i:

- podizanje svesti, obuku, učešće i mobilizaciju lokalnog stanovništva za identifikaciju prednosti i mana oblasti (analize);
- učešće različitih interesnih grupa u izradi lokalnih razvojnih strategija;
- utvrđivanje jasnih kriterijuma za selekciju odgovarajućih akcija na lokalnom nivou (projekata) za kreiranje strategije.

Učešće ne sme biti ograničeno na početnu fazu, već se mora protezati kroz ceo proces sprovođenja, doprinoseći strategiji, završavanju odabranih projekata i inventarisujući sticanju znanja za budućnost. Takođe su važna pitanja transparentnosti, koja se odnose na mobilizaciju i procedure konsultovanja, kako bi se postigao koncenzus preko dijaloga i pregovora između učesnika.

Osobina 3: Javna–privatna partnerstva: Lokalne akcione grupe (LAG)

Utvrđivanje lokalnog partnerstva, poznato kao „lokalna akciona grupa“ (LAG), je originalna i važna osobina Leader pristupa.

Zadatak LAG je da identifikuje i sproveđe lokalnu razvojnu strategiju, donosi odluke o dodeli/alokaciji finansijskih sredstava i upravlja njima. LAG bi, po logici stvari trebale da budu efikasne u stimulisanju održivog razvoja zato što:

- okupljaju i kombinuju ljudske i finansijske resurse iz javnog sektora, iz privatnog sektora, iz civilnog i dobrovoljnog sektora;
- okuplja lokalne igrače oko kolektivnih projekata i multi-sektorskih akcija, kako bi se postigla sinergija, zajednička svojina, i kritična masa neophodna za poboljšanje ekonomske konkurentnosti konkretnе oblasti;
- osnaži dijalog i suradnju između različitih ruralnih faktora, koji često imaju jako malo iskustva u zajedničkim poduhvatima, preko smanjivanja potencijala za nesporazume i preko omogućavanja dogovaranja i razgovora;
- omogući, kroz uzajamnu interakciju između različitih partnera, procese prilagođavanja i promene u poljoprivrednom sektoru (na primer, kvalitetni proizvodi, prehrambeni lanci, integraciju brige za životnu sredinu, diverzifikacije ruralne ekonomije i kvaliteta života.

LAG treba da udruži javne i privatne partnere, da bude dobro izbalansirana i i reprezentativna u odnosu na postojeće lokalne interesne grupe, koje potiču iz različitih socijalno-ekonomskih sektora u konkretnoj oblasti. Na nivou na kome se donose odluke, privatni partneri i udruženja moraju činiti najmanje 50% lokalnog partnerstva.

LAGovi mogu biti uspostavljeni ad hoc, radi dobijanja Leader podrške, ili se mogu zasnivati na prethodno postojećim partnerstvima. Obezbeđena ekipom stručnjaka praktičara i mogućnošću donošenja odluka, LAG predstavlja model organizacije, koji može uticati na pravljenje politike na pozitivan način. Iskustva su pokazala da je iz ovih opštih karakteristika, razvijeno nekoliko tipova LAG, kao rezultat različitih oblika regionalnih i nacionalnih političkih i institucionalnih organizacija, i takođe sa različitim stepenom autonomije u pogledu odobravanja projekata i finansijskog menadžmenta. Uloga i nadležnosti LAG-a su vremenom evoluirale u nekim državama članicama, kako je raslo upoznavanje sa pristupom Leader.

LAG odlučuje o pravcu i sadržaju lokalne ruralne razvojne strategije, i donosi odluke o različitim projektima, koje treba finansirati. Konkretna plaćanja su često napravljena kroz

ovlašćeni platni sistem, organe koji se bave javnim finansijem, radije nego kroz same LAGove, na bazi izbora projekata koje je napravila LAG.

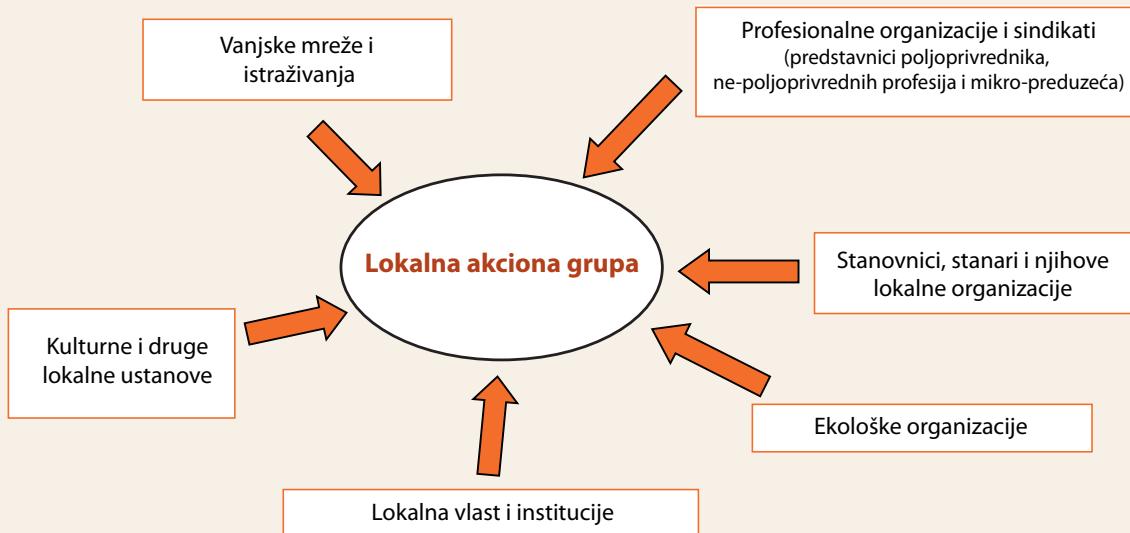
Učesnici sa ruralnih područja, koji su najaktivniji u lokalnim inicijativama su:

- profesionalne organizacije i savezi (predstavnici farmera, stručnjaci iz oblasti nevezanih za farmerstvo i mikro-preduzeća),

- trgovinske asocijacija,
- građani, stalni stanovnici i njihove lokalne organizacije,
- lokalni predstavnici politike,
- asocijacije za životnu sredinu
- kulturne i komunalne službe zajednice,
- uključujući lokalne medije
- udruženja žena,
- mladi ljudi.

Lokalne akcione grupe

Od lokalnih akcionalih grupa očekuje se da:

- okupe oko zajedničkog projekta relevantne interesne grupe u oblasti;
- imaju samostalnost u donošenju odluka i kapacitet da preispituju lokalne resurse;
- povežu različite mere;
- budu sposobne da u pravoj meri iskoriste mogućnosti koje nude kombinaciju lokalnih resursa;
- budu otvorene za inovativne ideje;
- budu u mogućnosti da povežu i integrišu zasebne sektorske pristupe

Lokalne akcione grupe su izabrane da preuzmu veliki deo odgovornosti menadžmenta (na primer, odabiranje projekta, plaćanje, monitoring, kontrolu i poslove ocenjivanja) u vezi sa individualnim operacijama. Međutim, stepen autonomije LAG-a može varirati u zavisnosti od specifičnog načina organizacije države članice i institucionalnog konteksta. Opšta bespovratna sredstva su najuobičajniji oblici finansiranja 'Leader' projekata i akcija. Takva sredstva, kofinansirane od EU-a i nacionalnih javnih fondova, pokrivaju različite delove finansijskih zahteva za realizaciju projekta, zavisno od tipa projekta i od tipa područja.

Osobina 4: Obezbeđivanje inovacija

Leader može imati značajnu ulogu u stimulaciji novih i inovativnih pristupa na razvoj ruralnih oblasti.

Ove inovacije su podstaknute dopuštanjem širokih margini LAG-ovima u pogledu sloboda i fleksibilnosti u doноšenju odluka, u vezi akcija koje one đele da podržavaju.

Inovacije treba shvatiti u širokom smislu. One mogu značiti introdukciju novog proizvoda, novog procesa, nove organizacije ili novog tržišta. Ova opšta definicija inovacije je odgovara kako za ruralne tako i za urbane oblasti. Međutim, ruralna oblast, zbog slabe gustine naseljenosti i relativno siromašnog nivoa ljudskih i fizičkih resursa, ima slabije veze sa istraživačkim i razvojnim centrima, te se može sresti sa poteškoćama kada je potrebno napraviti radikalne inovacije, iako je ovo naravno moguće.

Inovacije u ruralnim oblastima mogu značiti transfer i prilagođavanje razvoja inovacija koje su razvijene negde druge, modernizaciju tradicionalnih oblika tehničkog znanja, ili pronađenje novih rešenja za posebno uporne probleme u ruralnim područjima, koje druge intervencijske politike nisu bile u stanju da reše na zadovoljavajući i održiv način. Ovo može obezbediti nove odgovore na specifične probleme u ruralnim oblastima.

Uvođenje Leader pristupa, sa njegovih sedam karakteristika, može biti jedna inovacija u pravljenju politike sama po sebi, koja dalje može generisati inovativne akcije kroz originalni metod sprovođenja politike, koji je usvojen. Na primer, gore opisani pristup "odozdo-naviše", može stimulisati pojavu novih projektnih ideja, koje onda mogu podržati LAGovi, jer nisu ograničene fiksiranim menjem mera. Usvajanje informacionih i

komunikacionim tehnologija u ruralnim oblastima, može postati važan kanal za širi pristup inovacijama od strane stanovništva u ruralnim oblastima.

Osobina 5: Integracija i multi-sektorske akcije

Leader nije sektorski razvojni program; lokalna razvojan strategija mora imati multi-sektorsknu svrshodnost, integrirajući nekoliko sektora u aktivnostima. Akcije i projekti koji se nalaze u lokalnim strategijama, moraju biti povezane i koordinisane kao koherentna celina. Integracija može obuhvatiti akcije obavljene u jednom sektoru, sve programske akcije ili specifične grupe akcija ili kao najvažnije, veze između različitih ekonomskih, socijalnih, kulturnih, i učesnika iz oblasti brige o životnoj sredini i sektora koji su sa njima u vezi, odnosno u njih uključeni.

Osobina 6: Umrežavanje

Umrežavanje podrazumeva razmenu dostignuća, iskustava i know-how-a između Leader grupa ruralnih oblasti, administracija i organizacija umešanih u razvoj ruralnih područja unutar EU, bez obzira da li su oni direktni Leader korisnici ili ne. Umrežavanje je sredstvo prenošenja dobre prakse, širenje inovacija i izgradnje na lekcijama naučenim kroz lokalni ruralni razvoj.

Umrežavanje uspostavlja veze između ljudi, projekata i ruralnih područja i stoga može pomoći prevazilaženju izolacije sa kojom su suočeni neki ruralni regioni. Ono takođe može pomoći stimulisanju projekata saradnje , uspostavljanjem kontakata između Leader grupa.

Postoje različiti tipovi povezivanja.

- Institucionalne mreže**

Njih finansira Evropska Komisija, koja definiše njihovu ulogu. EU podržava mrežne strukture i na Evropskom i na nacionalnom nivou, koji spaja Leader grupe, administracije i sve druge zainteresovane partnere, koji su aktivni u razvoju ruralnih oblasti. Od 2007 tipovi institucionalnih umrežavanja će biti:

- Evropska mreža za ruralni razvoj (koju će voditi Komisija);
- Nacionalna ruralna mreža, koja će biti napravljena u svakoj državi članici.

Aktivnosti umrežavanja su uglavnom bile usredsređene na Leader, ali od 2007 pa nadalje, one će obuhvatati mnogo veći radijus i uključiti više potreba u ruralnom razvoju. One će imati stručnjake koji će podržavati i preduzimati praktične aktivnosti, kao što je priprema publikacija za različite vidove ruralnog razvoja, organizovanje seminarâ,

analiziranje ruralnih razvojnih akcija za identifikaciju dobre prakse, identifikaciju razvojnih trendova u ruralnim oblastima, pravljenja web-stranica i pomaganje 'Leader' grupama u potrazi za potencijalnim partnerima i lansiranje kooperativnih projekata. Evropska mreža takođe deluje, kao mesto sastajanja za nacionalnih mreža i administracije u svakoj državi članici, kako bi razmenila iskustva na Evropskom nivou. Učestvovanje u aktivnostima umrežavanja je obavezno za sve Leader grupe, koje dobijaju finansijsku podršku od EU, ali i druge grupe su dobrodošle da podeli svoja iskustva i znanja u mreži.

- **Nacionalne, regionalne i lokalne mreže**

Mreže ili asocijacije 'Leader' grupa su takođe uspostavljene ili se javljaju kao nezvanične na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou u nekim državama članicama (na primer, mreža grupa iz Irske i Grčke), i na Evropskom nivou (na primer, Evropska 'Leader' asocijacija za ruralni razvoj ELARD; videti Poglavlje 5: Kontakt tačke).

Osobina 7: Saradnja

Saradnja ide i dalje od umrežavanja. Obuhvata lokalnu akcionu grupu, koja obavlja zajednički projekat sa drugom Leader grupom, ili sa grupom koja ima sličan pristup, u drugom regionu, državi članici, pa čak i trećom državom (države van EU).

Saradnja može pomoći Leader grupama da podstaknu i ubrzaju svoje aktivnosti. Može im omogućiti rešavanje određenih problema ili pomoći u podizanju vrednosti lokalnim resursima. Na primer, to može biti put za postizanje kritične mase neophodne da specifičan projekat zaživi ili će podsticati komplementarne akcije. Primeri obuhvataju i zajednički marketing Leader grupa u različitim regionima, koji dele specijalizovanost za posebne proizvode (kestenne, vuna, itd.) ili razvoj zajedničkih turističkih inicijativa koje se zasnivaju na zajedničkom kulturnom nasledu (Kelti, Rimljani, itd.).

Projekti saradnje nisu samo jednostavna razmena iskustava. Oni moraju uključivati i konkretan zajednički projekat, koji je idealno vođen pod zajedničkom strukturom. Postoje dva različita tipa moguće saradnje pod Leader-om:

- Teritorijalna saradnja: ovo znači saradnja između različitih ruralnih područja unutar države članice; Može zauzeti mesto između Leader grupa, i takođe je otvorena za druge lokalne grupe, koje se koriste sličnim participativnim pristupom;
- Među-državna saradnja: ovo znači saradnju između Leader grupa između najmanje dve države članice, ili sa grupama iz trećih zemalja koje se koriste sličnim pristupom.

3. Sprovođenje Leader-a na lokalnom nivou

Sedam ključnih karakterističnih osobina objašnjava šta predstavlja Leader pristup. Stavljanje ovih principa u praksi, znači da stvarni ljudi dizajniraju lokalne strategije i učestvuju u aktivnostima. Ovo poglavlje opisuje neke osnovne korake u procesu sporovođenja Leader-a, u oblastima gde se pristup primjenjuje prvi put. Ono ne pokušava da opiše svaku situaciju, koja može nastati — Leader aktivnosti su isuviše različite za to.

Uključivanje lokalnih činilaca u oblastima u kojima Leader još nije korišten obično počinje kada postane jasno da će država članica ili region u budućnosti sprovesti Leader (na primer, pristupanjem EU), i u tom smislu, nakon određenog vremena oglasiti javno poziv za predloge za potencijalne Leader grupe.⁴

U idealnim uslovima, naredni korak bi bili sprovedeni kako bi se primenio Leader pristup.

(a) Izgradnja kapaciteta

Ovo je prvi korak u sprovođenju Leader pristupa na lokalnom nivou. Da bi ovaj inovativni pristup imao uspeha, lokalni učesnici moraju imati ili steći neophodne sposobnosti u pogledu projektnih ideja i tehničkog znanja, ljudski resursi moraju biti posvećeni određenim aktivnostima i, naravno, steći finansijske veštine za upravljanje ovim aktivnostima. U prošlosti, ovaj proces je često bio vežban po principu „učenje kroz rad“. Danas prikupljena znanja olakšavaju izgradnju kapaciteta. Korišćenje mreža i drugih komunikacijskih instrumenata, je velika pomoć u stvaranju ovakvih kapaciteta, jer ne obezbeđuju samo informacije o Leader-u već akođe služi da se poveća interesovanje lokalnih aktera u pripremi lokalnih ruralnih razvojnih strategija i sa njim vezanih projekata, a preme tome i generisanju neophodne kritične mase. Izgradnja kapaciteta nije individualna aktivnost već kolektivna, u kojoj različiti ruralni akteri postaju svesni pristupa i načina njihovog sprovođenja, pa ih prema tome ona ospozobljava za širenje, učestvovanje u njemu i sticanje koristi od tog pristupa.

(b) Okupljanje lokalnih učesnika

Drugi korak često je organizovanje sastanaka ili seminara, unutar lokalnog područja i kako bi se okupili ključni zainteresovani igrači i pomogalo ispoljavanje ideja i omogućavanje lokalnim učesnicima da razgovaraju o potrebama njihovog područja na valjanoj osnovi. Ima puno načina za okupljanje lokalnih učesnika: seminari, radionice, javni sastanci, mediji i telekomunikacije, kao i sajmovi i izložbe, koji su najčešći način za okupljanje lokalnih učesnika, kako bi diskutovali o potrebama od zajedničkog interesa i postali svesni različitih mišljenja i projekte za konkretno područje, tj. oblast.

(c) Analize teritorije

Detaljna analiza lokalne ruralne oblasti je esencijalna, odnosno od najvećeg mogućeg značaja. Ovo se obično odnosi na identifikaciju „teritorijalnog kapitala“ — resursa područja (ljudstvo, aktivnosti, predeli, nasleđe, tehničko znanje), ne u obliku inventara, već u pogledu jedinstvenih osobina, koje mogu biti dalje razvijane. Analiziranjem ovih karakteristika i identifikovanjem ključnih tačaka tokom ove analize, koja se odnosi na područje, morala bi da dovede do identifikacije mogućih lokalnih razvojnih strategija, koje se odnose na specifičnu ruralnu oblast koja je u pitanju. Pravljenjem situacione analize područja, takođe posvećuje sve lokalne igrače na stvaranje srednje i dugoročne vizije za predmetnu oblast, područje. Iako je znanje stručnjaka od značaja u ovim analizama, važno je da različite „vizije“ budućnosti i najbolje strategije za oblast imaju šansu da se o njima javno razgovara i da se dostigne visoki stepen koncenzusa.

(d) Identifikovanje postojećih aktivnosti/ inicijativa

Presudani korak u Leader procesu, koji je povezan sa teritorijalnom analizom, je da lokalni učesnici obave pregled postojećih ruralnih razvojnih mera, koje su sprovedene ili su planirane za njihovu oblast. Utvrđivanje postojećih inicijativa je od fundamentalnog značaja pri odlučivanju da li ih treba nastaviti ili ih zameniti. Takođe se time smanjuje rizik od moguće pojave dupliranja.

(e) Stvaranje partnerstva

Tokom faze analize, pristup ‘odozdo-naviše’, iziskuje podizanje stepena svesti (putem informisanja) i angažovanje, kako bi se analizirale i jake i slabe strane ruralnih područja, te kako bi se identifikovale potrebe i očekivanja (korišćenjem metoda participativne analize). U ovom koraku se cilja cela zajednica, plus aktivne grupe, koje vode proces. Tokom faze planiranja, strateška opredeljenja za lokalno područje (npr. identifikovanje prioritetnih tema/projekata za koje treba tražiti finansijsku podršku), pristup „odozdo-naviše“ iziskuje učestvovanje različitih interesiranih grupa (na primer, putem uspostavljanja ad hoc radnih grupa).

⁴ Ukoliko se radi o državi članici, sličan proces može proistekti kada država članica ili region organizuje novi selektivni proces za Leader grupe na početku novog programskog perioda, i kada ruralna područja država, koja ranije nisu imala podršku Leader-a, žele da konkurišu.

Okupljanjem lokalnih aktera i teritorijalna analiza omogućava identifikaciju onog što treba uključiti u „javno-privatno“ partnerstvo, kao i upravljanje sprovodenjem. Konačno, ovo će dovesti do stvaranja lokalne akcione grupe. LAG je partnerstvo, koje efikasno sprovodi u praksi lokalni razvojni pristup, koji je usaglašen unutar zajednice.

(f) Pripremanje lokalne razvojne strategije

Pristup lokalnom razvoju formalizuje dokument lokalne razvojne strategije. To podrazumeva utvrđivanje ciljeva, definisanje strategijskih prioriteta i rangiranje akcija koje treba preuzeti. Ova lokalna razvojna strategija će biti osnova za prijavu LAG-a za podršku na otvorenom pozivu za predloge, koje će organizovati država članica/region za Leader. Države članice ili regioni će odabirati najuspešnije LAG-e i dodeliti im sredstva za sprovodenje njihovih lokalnih strategija.

4. Leader u budućnosti: usmeravanje glavnog toka

Skorašnjim pregledom ruralne razvojne politike EU utvrđeno je da je Leader dostigao nivo zrelosti, koji omogućava ruralnim područjima da sprovode Leader pristup mnogo šire u glavnem toku ruralnog razvojnog programa. Usmeravanje mera tipa Leader u glavni tok mera podrške ruralnom razvoju je već usvojeno od strane nekoliko država članica koje su pristupile EU 2004. u njihovim programima za period 2004-06.

(a) Naredni programski period (2007–13)

Novi značaj Leader-a

Dana 20 septembra 2005, Savet je odobrio novu uredbu za podršku ruralnog razvoja za naredni programski period (2007-2013)⁵. Pri tome je stavljen veći naglasak na Leader pristup. Tokom narednog perioda, svaki ruralni razvojni program, mora sadržati komponentu Leader za sprovođenje 'odozdo-naviše' lokalnih razvojnih strategija. Najmanje 5% fondova EU za svaki program je rezervisan za Leader (kao zasebna „Leader osa“ u okviru programa). Ovaj procenat treba da se postepeno uvede i u 10 novih država članica EU⁶ za koje važi 2,5% za Leader u periodu od 2007-2013, zbog njihovog ograničenog iskustva u pristupu Leader. Države članice ili regioni će odabrati LAG na osnovu njihovih predloženih lokalnih razvojnih strategija. Svaki program će imati polje za finansiranje izgradnje kapaciteta i podsticaj neophodan za pripremu ovih lokalnih strategija, operativne troškove za strukture LAG-a, kao i za sprovođenje lokalnih razvojnih strategija i projekte saradnje između LAG-ova. Takođe će biti ojačano i povezivanje struktura kroz uspostavljanje Evropske mreže za ruralni razvoj (videti Poglavlje 2, Osobina 6).

(b) Fokus na novim državama članicama i državamaandidatima

Poljoprivredne aktivnosti igraju naročito važnu ulogu u razvoju ruralnih područja u novim i budućim članicama EU. Institucionalne i strukturalne promene u poljoprivrednom sektoru tokom proteklete decenije su prouzrokovale povećanu nezaposlenost na duži rok, smanjivanje broja stanovnika u nekim oblastima i slabljenje u snabdevanju uslugama i u infrastrukturni. Ojačani Leader pristup „odozdo-naviše“, koji daje lokalnim vlastima i zajednicama više glasa u oblikovanju i sprovođenju programa kojim se ispunjavaju potrebe na lokalom nivou i koje se odnose na ruralna područja kao teritorije, radije nego usredsređivanje samo na poljoprivredni sektor, će takođe biti važne u zemljama koje teže stupanju u članstvo EU. Mnoge od ovih zemalja su imale neko organičeno iskustvo poslednjih godina u takvim participativnim pristupima. Od pristupanja 10 država članica EU 1. maja 2004, one su dobine mogućnost da primene Leader kroz glavni tok mera za ruralni razvoj koje finansira EAGGF⁷ - Sekcija za usmeravanje. Šest od 10 novih država članica su uključile mere Leader tipa u njihove „Cilj 1“⁸ programe. Veliki naglasak će biti stavljen na izgradnju administrativnih kapaciteta za, na primer stimulisanje i podršku osnivanja LAG-a.

⁵ Propis Saveta (EC) 1698/2005 od 20. Septembra 2005. godine ya podršku ruralnog razvoja preko Evropskog Poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) (OJ L 277, 21.10.2005)

⁶ Novih deset zemalja članica koje su se priključile u Maju 2004. godine

⁷ Evropski poljoprivredni fond za upravljanje i garancije

⁸ Cilj 1 Strukturnih Fondova promoviše razvoj i strukturna prilagođavanja regiona čiji razvitak zaostaje (period 2000-2006)

5. Kontakt tačke za dalje informacije

(a) Opservatorija Evropskog Leader-a koju je osnovala Evropska Komisija

Web-stranica Leader opservatorije nudi korisne informacije u svim aspektima Leader-a. Meni glavne stranice i opšte informacije su dostupne na svim jezicima proširene EU. Idite na:

<http://ec.europa.eu/leaderplus>

Na ovoj stranici je takođe link za stranice sa svakom nacionalnom mrežnom jedinicom.

Kontakt tačka Leader+ Opservatorija:

elektronska adresa:
contact.point@leaderplus.org

Tel.: + 322 235 2020

Faks: + 322 280 0438

Za informacije o merama razvoja ruralnih područja EU uopšte, možete pogledati:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/index_en.htm

(b) Nacionalni/regionalni nivo

Najpouzdaniji izvori informacija za stručnjake će najverovatnije biti na nacionalnom/regionalnom nivou, zavisno od programskih struktura zemlje na koju se odnosi. Ima ih mnogo da bi sve ovde bile nabrojane, ali se mogu pronaći ili korišćenjem poznatih nacionalnih izvora ili praćenjem linkova na:

Za postojeće članice EU:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/memberstates/index_en.htm

Za zemlje koje su u procesu pristupanja i zemlje kandidate:

http://ec.europa.eu/agriculture/use/index_en.htm

(c) Druge korisne mreže

ELARD (Evropska Leader Asocijacija za ruralni razvoj) ELARD je neprofitna asocijacija osnovana 1999-e koja predstavlja preko 600 LAG-a iz devet država članica, ili preko njihovih nacionalnih mreža ili kao individualne članove.

<http://personal.telefonica.terra.es/web/elard/>

PREPARE (partnerstvo za ruralnu Evropu)

Program "Prepare" teži jačanju civilnog društva u ruralnim oblastima, naročito u 10 novih država članica i državama u procesu priključenja, i da unapredi multina- cionalnu razmenu u ruralnom razvoju. Posebno se usredsređuje na unapređenje partnerstva između ne-vladinih organizacija (NVO) i Vlade u ruralnom razvoju, i stoga na Leader pristup.

<http://www.preparenetwork.org/index.php>

(d) Leader publikacije

Skorašnje Leader+ publikacije Evropske opservatorije (Leader+ Fleš vesti i Leader+ Magazin) se mogu pronaći preko veb-stranice Leader+ (videti 5(a) gore).

Leader+ Magazin se štampa tri puta godišnje i predstavlja vezu sa informacijama o projektima koji se obavljaju pod Leader+. Studije slučajeva su takođe predstavljene.

Fleš Vesti obezbeđuju opšte vesti o događajima o ruralnom razvoju, koje se odnose i na Leader aktivnosti i interesantne publikacije, na nivou EU.

To je dobra početna pozicija za informacije o Leader-u i ima svoju interaktivnu sekciju gde možete da date doprinos i da se učlanite.

Forma za online učlanjenje se može koristiti za učlanjivanje direktno za Leader+ Magazin i Fleš vesti.

Leader nacionalne mreže država članica takođe prave redovne publikacije, koje se mogu pronaći na:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/publications/nnu_en.htm

6. Primeri Leader-a u praksi

Vrednost Leader-a je demonstrirana u mnogim vrednim projektima koji su podržani poslednjih godina koji imaju stvarni uticaj na svakodnevni život ljudi koji žive u ruralnim oblastima. Primeri koji su iznešeni ovde pokazuju raznovrsnost i kreativnost ruralnih razvojnih strategija koje su LAG sprovode u različitim regionima Evrope. Ovi primeri takođe pokazuju kako LAG su dobre prilike za korišćenje mogućnosti koje omogućuje Leader za saradnju na regionalnom, nacionalnom i Evropskom nivou i povezivanje u cilju razmene iskustava i dobre prakse.

Primeri (a) do (c) su projekti koji su sprovođeni na lokalnom nivou od strane LAG-a, dok primer (d) je primer međunarodne saradnje projekata između LAG u dve države članice.

(a) Strategija za kvalitetnu proizvodnju u regionu Montiferru — Sardinija (Italija)

Region, oblast:	Sardinija
Ime LAG-a:	LAG Montiferu, Barigadi, Sinis
Ukupni troškovi projekta:	EUR 8 080 ⁹
Elementi finansirani od EU:	EUR 4 096
Drugi javni fondovi:	EUR 2 619
Privatna sredstva:	EUR 1 365

Od 1950, oblast LAG Montiferru, koja obuhvata Barigadu i Sinis, je suočena sa visokim stepenom migracija ruralnog stanovništva ka urbanim sredinama. Kao rezultat toga, poljoprivredne i mnoge druge tradicionalne aktivnosti su izgubile radnu snagu, a i znanje i veštine potrebne za proizvodnju tradicionalnih proizvoda regiona. Postepeno pogoršavanje demografske situacije je duboko pogodilo lokalnu zajednicu, stvarajući osećaj gubitka lokalnog identiteta kroz nestajanje tradicionalnih navika i običaja. Takođe su postojali problemi sa životnom sredinom zbog gubljenja poljoprivrednih aktivnosti, kao što su erozija tla, i nestajanje ekotipova i endemičnih vrsta.

Glavni cilj LAG Montiferru je bila revitalizacija društveno-ekonomskog sistema regiona koji se zasniva na uzgoju stoke i malih zanatskih radionica. Ovo je postignuto na sledeći način:

- dodavanjem vrednosti lokalnim proizvodima i omogućavanje njihovog prisustva na lokalnim tržištima;
- zaštita prirodnih resursa koji su u opasnosti da nestanu;
- poboljšanje imidža Montiferru;
- obnavljanje društvenog-kulturnog nasleđa lokalne zajednice (navike i običaji koji su ranije bili karakteristični za život u ruralnim oblastima).

LAG je radila na procesu dodatne vrednosti i pomaganju lokalne agro-hrane da stigne na tržište. Projekat je bio usredsređen na tipični lokalni sir, poznat kao 'Casizolu', napravljen od mleka specifične vrste stoke — Modicano Sarda. Krave su napasane na pašnjacima i proizvodile mleko sa karakterističnog ukusa 'drveta i lišća'. Investiranje u proizvodnju sira Casizolu je usredsređeno na: poboljšanje procesa proizvodnje; planiranje bezbedne hrane; trening kursevi; finansiranje obrade; pomoći marketingu; povezivanje sa drugim lokalnim kvalitetnim prizvodima (med, hladno ceđeno maslinovo ulje, malvasia vino) pojačano prisustvom sira u kvalitetnom 'katering' sektoru; i pomaganje proizvođačima da ispune zahteve tržišta preko lanca za snabdevanje menadžment tehnikama.

Kontakt:

Salvatore Polo
Piazza Mannu snc
I-09070 Seneghe
Tel. (+39-078) 354132
Fax. (+39-078) 354132
e-mail: galmb@tiscali.it

⁹ Ukupni troškovi projekta odnose se na navedeni specifični projekat, a ne na ukupni budžet LAG-a

(b) Obnavljanje trske i žetva šaši u Norfolk Broads (UK)

Region, oblast:	Norfolk
Ime LAG-a:	Broads & Rivers
Ukupni troškovi projekta:	EUR 172 425
Elementi finansirani od EU:	EUR 58 820
Drugi javni fondovi:	EUR 113 605

Ključna osobina pejzaža Norfolk Broads' je veliki prostor trske i šaši koji ograničava njegove čuvene vodene puteve. Konzerviranje u pogledu takvog vodenog tla kao jednog međunarodno važnog staništa, dom za mnoge retke biljke i životinje. Konzerviranje ovih područja zavisi od periodične seče trske i šaši. Žetva je tradicionalno obavljana u komercijalne svrhe radi obezbeđivanja sirovog materijala za krovni materijal, što obezbeđuje vezu između izgradnje nasleđa područja i prirodne okoline.

Uprkos modernizaciji, trska i šaš Broads industrija se našla u velikim poteškoćama, delimično uzrokovane uvozom i stoga niskim cenama. Postojeći žeteoci trske i šaši nisu bili u mogućnosti da zamene osnovnu mašineriju dok industrija nije mogla da privuče nove radnike koji bi zamenili one koji odlaze u penziju. Studija iz 2002-e je identifikovala ne više od 20 radnika, dok se samo nekolicina od njih bila mlađa od 30 godina a veći broj se bližio ili prešao godine za penziju. Moral je bio nizak, sa nekoliko radnika koji nisu imali poverenje u organizacije za konzerviranje za naizgled menadžmenta za stanište trske koji su obavljali volonteri.

Fondovi Leader+ su obezbedili trening i obnavljanje novih područja zapostavljenog staništa trske. Ovo je stvorilo mogućnosti za nove poslove uz povećanje efikasnosti i prihoda za većpostojeće, na primer nabavkom nove mašinerije, ali takođe i unapređenjem članova LAG-a za prikupljanje potencijala van sezone seče trske i šaši. Došlo je do manje opipljivih koristi, kao što je zasnivanje udruženja koja će olakšati konzerviranje organizacijama i drugima da koji traže mogućnosti za poslove seče trske i šaši kao grupa koja radi na pitanjima pronalaženja staništa trske za obnavljanje i dizajniranje olakšavanja poslova za poplave.

Prvi projekat je uspeo u zaustavljanju propadanja lokalne industrije seče trske i šaši i uveliko je povećao poverenje i optimizam. Drugi projekat se odnosio na duži rok potreba industrije za privlačenje i podršku novih ulazaka, povećanju efikasnosti i prihoda od postojeći poslova i poboljšanje i unapređenje trske i šaši Broadsa.

Kontakt:

Malcolm Hackett
Economic Development Unit
Norfolk County Council
County Hall, Martineau Lane
Norwich NR1 2DH
United Kingdom
Tel: +44 1603 228 960
Faks:+44 1603 223 345
E-mail: malcolm.hackett@norfolk.gov.uk
Internet: www.broadsandrivers.org.uk

(c) Bezbedna budućnost uz dužno poštovanje prošlosti

Region, oblast:	Južni Kymi
Ime LAG-a:	Sepra
Ukupni troškovi projekta:	EUR 59 436
Elementi finansirani od EU:	EUR 22 968
Drugi javni fondovi:	EUR 22 968
Privatna sredstva:	EUR 13 500

Sepra (na finskom prijatelj) je registrovana asocijacija koja radi na ruralnom području osam opština južne Kymi, unapređujući nezavisne aktivnosti među lokalnim stanovnicima. Asocijacija je napravila razvojni program za ovo područje, za koje je Razvojni fond Leader+ za godine 2000-2006 primjenjen. Razvojni program podržava male razvojne programe koji se zasnivaju na idejama samih stanovnika. Budžet iznosi približno 1.2 miliona evra za godinu, 30% od toga dolazi od EU, 18% od države Finske, 12% od osam opština i 40% od stanovnika oblasti.

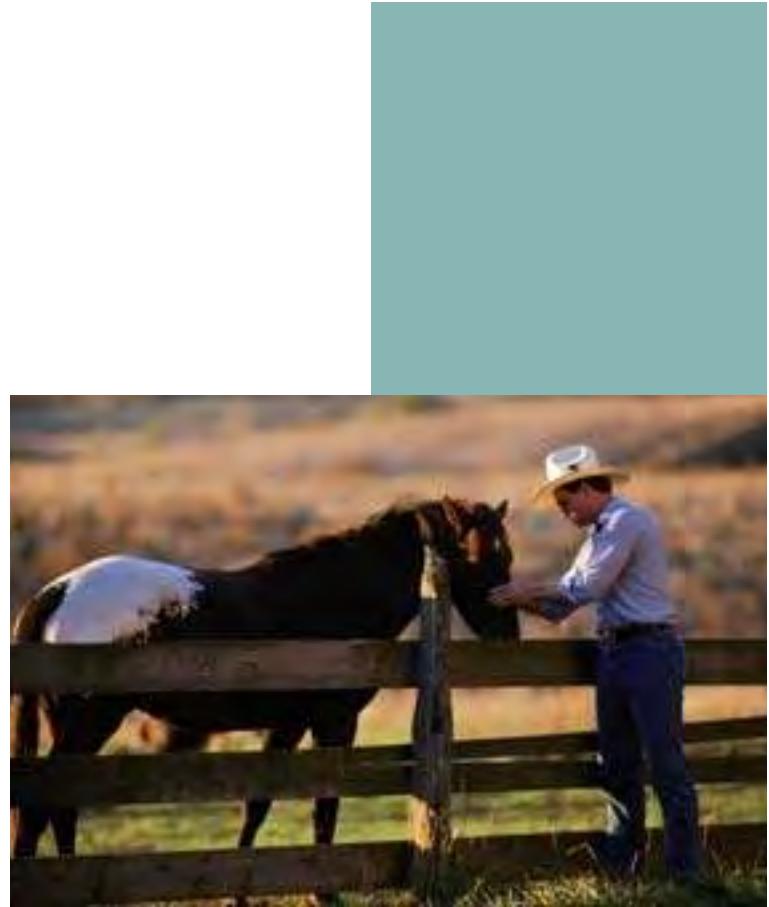

U oblasti Sepra živi oko 57000 stanovnika. Stanovništvo neprekidno opada poslednjih 30 godina. Došlo je do preklapanja ruralnih distrikta, poseda i gradova. Veći deo stanovništva zavisi od industrije i javnih službi --mali biznisi su se razvijali ali sporo. Vodeći princip programa je dalji razvoj prijatne i bezbedne životne sredine od koje se takođe može živeti. Sve akcije programu su zasnovane na poštovanju istorije, prirode i lokalnih ljudi u području. Program ima dve glavne teme: korišćenje prirodnih i kulturnih resursa, i povećanje interakcije između ruralnih i urbanih područja.

Program teži da dostigne ključne ciljeve i to:

- poboljšanjem unutrašnjih funkcija u selu i drugim zajednicama;
- razvoj turističkih i drugih službi;
- unapređenje, marketing i razvoj novih ili postojećih lokalnih proizvoda;
- pomaganje novih malih preduzeća;
- iskorišćavanje blizine sa Rusijom i Estonijom, kao i razvoj drugih međunarodnih veza;
- organizovanje funkcija gde se ljudi iz grada i sela mogu sresti.

Razvojni program je usredsređen na informacionu tehnologiju, zaštitu životne sredine, a naročito na mlade ljude.

Kontakt:

Marja Sorvo
Helsingintie 1A
FIN-49400 Hamina
Tel. +358 44 277 4514
Faks +358 5 230 4515
E-mail: marja.sorvo@seprat.net
Internet: www.seprat.net

(d) **Međunarodna edukacija za vođenje kulturnih dobara i upravljanje regionalnih muzeja: saradnja tri alpska regiona radi pripreme nove perspektive**

Zemlje članice: Austria i Nemačka
Regioni, oblasti: Tirol (Austria), Švabija i Gornji Bajern (Nemačka)
Ime LAG-a: Auzerfern (Austrija)
Orbergland (Nemačka)
Ostalgau (Nemačka)

Ukupni troškovi: EUR 30 000

Elementi finansirani od EU: EUR 15 000

Privatna sredstva: EUR 15 000

Regioni Auzerfern (Austrija), Orbergland (Nemačka) i Ostallgau (Nemačka) su osnovali međunarodni trening projekat, koji uključuje 104 učesnika, 25 predavača i 47 radionica koje će pokriti 20 različitih modula. Projekat zahteva eksploraciju povezanih kultura i istorije ovih oblasti, a sve su smeštene u Bavarsko-Alpskom alpskom regionu.

LAG su započele sa „sastancima razmene ideja“ između regionalnih direktora za upravljanje. Oni su zaključili da razvojne strategije tri susedne LAG imaju mnoge zajedničke ciljeve i mogu obezbediti mnoge mogućnosti za buduću saradnju. S obzirom da su međunarodni projekti saradnje mnogo složeniji, i nose više rizika od lokalnih, tri Leader+ dobrotoljca su potražila jaku osnovu za saradnju. Oni su većnali da je osnova za uspeh međunarodnog projekta je jako verovanje da će projekat doneti korist za sve tri LAG. Nakon kritičke i iscrpne procene projekta, oni su odlučili da zasnuju svoju saradnju na poboljšanju veze između istorije i kulture sa turizmom i zapošljavanjem. Povezivanjem turizma i kulture, projekat teži stvaranjem novih radnih mesta, naročito za žene, kako bi ojačali vezu između domovine i njene istorije i mladih ljudi.

Sa ciljem dobijanja više informacija o najboljoj praksi, tri menadžera LAG su stupila u kontakt sa italijanskom LAG, Val Venosta, u Južnom Tirolu koja je sprovedla sličan projekta pod Leader-om.

Kontakt:

Günter Salchner
REA Außerfern
Kohlplatz 7
A-6600 Pflach
Tel: +43 567 262 387
Faks: +43 567 262 387 139
E-mail: rea@allesausserfern.at
Internet: www.allesausserfern.at/rea

Evropska Komisija

Leader pristup—Opšta upustva

Luksemburg: Kancelarija za službene publikacije Evropske Zajednice

2006 — 23 pp. — 21 x 29.7 cm

ISBN 92-79-02044-7